

УДК 37.013

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Корінна О.В.

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

У статті проаналізовано сутність поняття «контроль». З'ясовано, що для здійснення контролю перш за все необхідно чітко визначити його предмет, врахувати характер і специфіку навчально-пізнавальної діяльності та індивідуально-психічні особливості студентів. Охарактеризовано та уточнено поняття «навчальні досягнення» студента. Визначено, що контроль навчальних досягнень – складний етап процесу навчання у теоретичному, методичному, організаційному та психологічному відношенні. Проаналізовано проблеми існуючої системи контролю навчальних досягнень студентів ВНЗ. Запропоновані шляхи для оптимізації процесу контролю навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: контроль, навчальні досягнення, якість знань, навчальний процес, студенти ВНЗ.

Постановка проблеми. На даний час соціально-економічні умови висувають нові вимоги до системи освіти і підготовки майбутніх фахівців, здатних ефективно діяти і адаптуватися у динамічному середовищі. У зв'язку з цим в системі вищої освіти відбувається постійне вдосконалення змісту, методики й організації освітнього процесу. В умовах вступу України до освітнього європейського співтовариства управління цим процесом значною мірою залежить від розробленості механізмів діагностики та оцінки результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів, тобто від оптимізації контрольно-діагностичних процедур. Важливим компонентом процесу навчання, спрямованим на підвищення ефективності його результатів, є контроль навчальних досягнень студентів. Об'єктивний аналіз результатів контролю є для викладачів та керівників навчальних закладів основою визначення якості навчального процесу. Однією з найважливіших передумов, що впливають на якісну підготовку майбутнього фахівця у вищій школі, є організація й управління повноцінною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, націленою на засвоєння системи знань, умінь і навичок, оволодіння досвідом самостійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання контролю за результатами навчання завжди були цікавими для науковців. Більшість сучасних педагогів, таких як В.С. Аванесов, О.О. Безносюк, В.П. Беспалько, І.Є. Булах, Н.Е. Гронлунд, А.О. Єсаулов, А.М. Новіков, І.П. Підласий, В.С. Полюк, І.М. Романюк підкреслюють особливу значущість контролю й оцінки для здійснення навчально-виховного процесу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній літературі відсутні єдині підходи до визначення сутності поняття «контроль навчальних досягнень студента». Тому, насамперед, уточнимо та проаналізуємо сутність поняття «контроль», «навчальні досягнення студента».

Контроль навчальних досягнень студентів є важливою складовою навчально-виховного процесу в ВНЗ. Ч. Куписевич контроль навчальних досягнень визначає як адміністративно-формальну процедуру перевірки роботи викладача і ВНЗ, як засіб управління, результати якого використовуються для прийняття управлінських рішень [3].

У дисертаційному дослідженні Л.С. Ушакової місце контролю визначено досить чітко: як елемент управління він пов'язаний з усіма ланками навчального процесу. Саме тому контроль визначається автором як найважливіший інструмент управління [7]. На нашу думку, вчені виділяють тільки одну функцію контролю – керуючу, що значно спрощує сутність процесу контролю.

О.Г. Ярошенко визначає контроль успішності як «постійний контроль результатів навчальної діяльності студентів» [10]. У даному випадку автор говорить тільки про систематичність контролю, і не досить повно розкриває сутність поняття «контроль результатів навчальної діяльності».

М.Б. Челишкова вважає «педагогічний контроль» системою перевіркової діяльності, яка спрямована на виявлення результатів навчального процесу та на підвищення його ефективності. Стосовно повсякденного навчального процесу, вчений характеризує контроль як виявлення та оцінку результатів навчальної діяльності студентів [8].

З.І. Слєпкань розширює визначення даного поняття і вважає «педагогічний контроль» системою перевірки не тільки результатів навчання, а і розвитку та виховання студентів [6].

Л.М. Романішина характеризує визначення «контроль» як діяльність, спрямовану на виявлення рівнів навченості з метою приведення одержаних результатів до професійного рівня [5]. Рівні навченості – це етапи послідовного підвищення якості фахової підготовки в процесі вивчення дисциплін. Ми підтримуємо думку вченого стосовно того, що контроль сприяє розвитку психічних процесів особистості: пам'яті, мислення, пізнавальної активності, мови, мовленнєвого спілкування, навичок систематичної самостійної праці.

Найбільш повно, на наш погляд, визначає контроль як педагогічне поняття В.В. Ягупов, який стверджує, що контроль – це усвідомлене, планомірне спостереження та фіксація вербальних і практичних дій вихованців з метою з'ясування рівня набуття ними соціального досвіду, опанування програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і практичними знаннями, навичками й уміннями та формування в них певних особистісних і професійних рис [9]. Тобто, сутність контролю полягає в з'ясуванні рівня засвоєння

програмного матеріалу, визначенні дієвості та ефективності організації навчального процесу, оцінці якості викладання навчальних дисциплін.

У результаті аналізу сучасної науково-педагогічної літератури з'ясовано, що для здійснення контролю перш за все необхідно чітко визначити його предмет, врахувати характер і специфіку навчально-пізнавальної діяльності та індивідуально-психічні особливості студентів, а саме: рівень опанування студентом різних фактів, правил і відомостей, передбачених навчальною програмою; міру впливу навчального предмету на загальний розвиток особистості студента; формування необхідних для повноцінної діяльності практичних навичок і вмінь; якість оволодіння студентом професійними навичками та вміннями, необхідними для майбутньої професійної діяльності; рівень ефективності застосування професійних знань, навичок та вмінь у практичній діяльності; рівень формування громадських настанов і переконань студента; розвиток мотивації навчально-пізнавальної та професійної діяльності тощо. Тому, «навчальними досягненнями студента» вважатимемо:

- якість знань студента: повноту, оперативність, міцність;
- сформованість професійних умінь студента;
- рівень володіння студентом розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння студента виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- вміння студента здійснювати самооцінку та самоконтроль навчальної діяльності;
- рівень мотивації навчально-пізнавальної та професійної діяльності.

Як засвідчує досвід практичної роботи, на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти значення контролю підвищується у зв'язку з тим, що результат професійної підготовки не завжди відповідає освітнім стандартам. Тому, як засіб виміру фактично досягнутих результатів у дидактико-виховній системі, контроль є вкрай необхідним. Таким чином, контроль навчальних досягнень – складний етап процесу навчання. Для викладача він складний у теоретичному, методичному та організаційному сенсі, а для студентів – у психологічному. Аналіз традиційних методів контролю навчальних досягнень студентів ВНЗ показує, що вони спираються на суб'єктивні характеристики. Очевидно, з цієї причини результати навчання трактуються сьогодні досить довільно, а викладачами розробляється власна система перевірочних завдань [4]. Незважаючи на рекомендовані загальні критерії оцінки, рівень вимог у різних викладачів абсолютного індивідуальний. У кожного є своє розуміння принципів вимогливості та справедливості, свої критерії якості навчальних досягнень студентів. На оцінювання впливають і попередній процес спілкування викладача зі студентом, і особистісні установки викладача відносно тих, хто оцінюється. Певний вплив мають зовнішній вигляд контрольованого і набуте ним уміння ясно викладати свої думки, а також низка інших чинників, умовно названих «емоційною складовою».

Найпоширенішим видом оцінювання успішності студентів є щоденне оцінювання знань викладачем на основі їх відповідей на запитання, виставлення оцінки за кожний вид роботи. Таке оцінювання складається з «нормативного» та «критеріального» компонентів: досягнення кожного студента оцінюються відносно певної норми, за яку приймаються усереднені досягнення групи, та відносно середньостатистичного суспільного критерію, який відображають нормативні документи на рівні області або держави (загальнонаціональний стандарт) [6].

За словами В.С. Аванесова, за будь-яких принципів організації навчального процесу саме системі оцінювання знань належить важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентоспроможних фахівців [1]. У зв'язку з цим постає питання про пошук принципово іншого підходу до контролю й оцінки навчальних досягнень студентів, який сприяв би оптимізації навчального процесу, підвищенню мотивації і самостійності студентів у процесі навчання. А.Р. Камалєєва пропонує низку кроків для вирішення даної проблеми, а саме [2]:

- пролонговане оцінювання (накопичувальний рейтинг), коли за окремі етапи чи види робіт виставляється певна кількість проміжних балів;
- повний або частковий перехід на багатовальної систему (від 10 до 100 і вище): кожне завдання, залежно від складності, нестандартності і креативності, оцінюється за певною шкалою, яка пропорційно збільшується;
- бально-рейтингова система оцінювання ґрунтується на інтегративній оцінці результатів навчальної діяльності студентів та передбачає перехід від констатувального до накопичувального статусу балів;
- кредитно-залікові системи як інструмент зіставлення результатів процесу навчання в умовах різних систем освіти, програм і кваліфікацій. Такі системи впроваджені в Україні відповідно до документів Болонського процесу, щоб визначити якість освіти на рівні, який фіксується міжнародними освітніми стандартами.

На думку автора, впровадження бально-рейтингової системи оцінки формує нові реалії в навчальній діяльності студентів і системі викладання. Бально-рейтингова система оцінки є складовою частиною кредитно-модульної системи навчання, в основі якої лежить компетентнісна модель формування знань, умінь і навичок. Тому об'єктом оцінювання в бально-рейтинговій системі є сформовані компетенції або результати навчання, що призводить до виникнення зв'язку між викладанням, оцінюванням і результатами навчання. З точки зору викладання і навчання існує динамічна рівновага між стратегіями викладання, з одного боку, і результатами навчання і оцінюванням, з іншого. Ми підтримуємо думку автора та вважаємо, що однією з найважливіших властивостей кредитно-модульної системи контролю навчальних досягнень є відкритість. Це означає, що студенти знають «вартість» будь-якого виду навчальної діяльності. За рівневим підходом до контролю навчальних досягнень одні й ті ж дії, виконані на різних рівнях, оцінюються різним числом балів. Дана система контролю навчальних досягнень, на нашу думку,

сприяє навчальній мотивації, творчій активності та самостійності студентів в отриманні додаткових балів, що позитивно впливає на якість процесу навчання в цілому.

У педагогічній практиці існують деякі тенденції, які ускладнюють проведення контролю знань студентів у ВНЗ. Класична система освіти, яка склалася в минулому, дає відносно струнку, ієрархічну систему знань про світ, що відрізняється системним характером. Сучасна людина значну частину інформації отримує через засоби масової комунікації. Наступна тенденція чітко проявляється в якісній зміні положення педагога в системі освіти, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією всіх сторін суспільного життя, в тому числі і навчального процесу. Спільнота педагогів вже не може бути основним носієм усіх новітніх знань. Потужні комп'ютерні системи, інтегровані в глобальні мережі, відкривають принципово інші перспективи для творчості. Виникає проблема часткового знищення традиційної «книжкової» освіти. Змінюється і роль викладача. Якщо раніше він найчастіше виконував функцію накопичувача і розповсюджувача наукової інформації, то тепер центральне його завдання – керувати пізнавальною активністю студентів і контролювати їх навчальні досягнення.

На наш погляд, залишається невирішеною проблема розробки єдиних підходів до викорис-

тання об'єктивних методів контролю навчальних досягнень студентів, тому що досить складно здійснити послідовне зіставлення цілей освіти з результатами навчання. Цілі освіти виражені, як правило, в досить загальних і тому абстрактних категоріях: «підвищити якість підготовки фахівців і забезпечити на цій основі конкурентоспроможність випускників та престиж української вищої освіти у світовому освітньому просторі». Контроль навчальних досягнень (або якості підготовки) студентів проводиться на іншому рівні, коли оцінюються конкретні знання в межах навчальної програми. Від того, як здійснюється контроль навчальних досягнень студентів, багато в чому залежить їх навчальна дисципліна, ставлення до навчання, формування інтересу до дисципліни, а також розвиток самостійності, ініціативності. За допомогою об'єктивних методів контролю виявляються знання, вміння, досягнення і недоліки в підготовці студентів, а також ефективність роботи викладача.

На основі викладеного можна дійти **висновку**, що успішне вирішення означених проблем дасть можливість розробити надійну та об'єктивну систему контролю навчальних досягнень студентів, що сприятиме покращенню якості підготовки конкурентоспроможних фахівців і підвищенню престижу вищої освіти України.

Список літератури:

1. Аванесов В.С. Современные методы обучения и контроля знаний : учебное пособие / В.С. Аванесов. – Владивосток : Дальрыбвтуз, 1999. – 123 с.
2. Камалева А.Р. Использование рейтинговой системы контроля и оценки знаний, умений, навыков и компетенций для повышения качества обученности учащейся молодежи (на примере обучения предметам естественнонаучного цикла) [коллективная монография] / А.Р. Камалева, И.В. Маряшина. – Казань: ТГГТУ, 2011. – 210 с.
3. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / Ч. Куписевич; пер. с польск. О.В. Довженко. – М. : Высшая школа, 1986. – 367 с.
4. Равен Джон. Педагогическое тестирование : проблемы, заблуждения, перспективы / Джон Равен : / [пер. с англ., изд. 2-е, испр.]. – М. : Когито-Центр, 2001. – 142 с.
5. Романішина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу : дис. ... док. пед. наук: 13.00.04 / Романішина Людмила Михайлівна; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1998. – 417 с.
6. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: [навч. посіб. для магістрантів вищ. навч. закл.] / З.І. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 238 с.
7. Ушакова Л.С. Рейтинговая система контроля знаний и педагогическая диагностика как средства управления учебным процессом в профессиональном образовательном учреждении: дис. ... канд. пед. наук / Л.С. Ушакова. – Ставрополь, 2000. – 200 с.
8. Чельшкова М.Б. Методологические подходы к оценке качества подготовки школьников и студентов / М.Б. Чельшкова // Проблемы качества образования, его нормирования и управления. Сборник научных статей / под ред. Н.А. Селезнёвой, В.Г. Казановича. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – С. 174–189.
9. Ягупов В.В. Педагогіка: [навч. посібник] / В.В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
10. Ярошенко О.Г. Контроль успішності у ВНЗ / О.Г. Ярошенко // Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком, Інтер, 2008. – 418 с.

Коренная О.В.

Кировоградская летная академия
Национального авиационного университета

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ КОНТРОЛЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ

Аннотация

В статье проанализировано понятие «контроль». Определено, что контроль учебных достижений – сложный этап процесса обучения в теоретическом, методическом, организационном и психологическом отношении. Охарактеризовано и уточнено понятие «учебные достижения» студента. Проанализированы проблемы существующей системы контроля учебных достижений студентов ВУЗов. Предложены пути для оптимизации процесса контроля учебных достижений студентов.

Ключевые слова: контроль, учебные достижения, качество знаний, учебный процесс, студенты ВУЗов.

Korinna O.V.

Kirovograd Flight Academy
of National Aviation University

ANALYSES OF THE PROBLEM OF CONTROL EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF UNIVERSITY STUDENTS

Summary

In the article analyzed the concept of «control». Determined, that control educational achievements is a difficult stage of the learning process in the theoretical, methodological, organizational and psychological terms. Analyzed and updated the concept of student's «educational achievement». Analyzed the problems of existing control educational achievements of university students. Proposed the ways of optimization of control educational achievements of students.

Keywords: control, educational achievements, knowledge quality, educational process, university students.